

Janusz Grabowski

(Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa)

KONFERENCJA „OD TRAKTATU KALISKIEGO DO POKOJU OLIWSKIEGO. POLSKO-KRZYŻACKO-PRUSKIE STOSUNKI DYPLOMATYCZNE W LATACH 1343–1660”

W dniach 24–25 V 2013 r. w Archiwum Głównym Akt Dawnych odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pod tytułem „Od traktatu kaliskiego do pokoju oliwskiego. Polsko-krzyżacko-pruskie stosunki dyplomatyczne w latach 1343–1660. Vom Frieden von Kalisch bis zum Frieden von Oliva. Diplomatische Beziehungen zwischen dem Königreich Polen und dem Deutschen Orden / Herzogtum Preußen in den Jahren 1343–1660”. Organizatorem sympozjum były: AGAD i Niemiecki Instytut Historyczny (NIH) w Warszawie, zaś koncepcję opracowali Almut Bues, Janusz Grabowski, Jacek Krochmal, Grischa Vercamer i Hubert Wajs. Problematyka konferencji dotyczyła szeroko rozumianych polsko-krzyżacko-pruskich stosunków dyplomatycznych, traktatów pokojowych oraz „technik postępowania traktatowego”. Intencją organizatorów było stworzenie płaszczyzny wymiany poglądów na poszczególne zagadnienia będące przedmiotem obrad, gdyż interesujące i bardzo cenne są opinie przedstawiające poszczególne wydarzenia z punktu widzenia badaczy z różnych krajów, zwłaszcza z Polski i Niemiec. W sympozjum wzięli udział historycy i archiwiści z wielu ośrodków naukowych w Polsce (Gdańsk, Kraków, Lublin, Olsztyn, Poznań, Szczecin, Toruń, Warszawa), Niemczech (Berlin, Bochum, Hamburg, Moguncja, Marburg) oraz Szwajcarii (Neuchâtel).

Obrady pierwszego dnia rozpoczęły się od powitania uczestników konferencji przez dyrektora AGAD Huberta Wajsa oraz Almut Bues z NIH. Wprowadzenie do tematyki sympozjum wygłosił Władysław Stępiak, naczelny dyrektor archiwów państwowych. Konferencję otworzyło wystąpienie Martina Espenhorsta z Moguncji pt. „Prusko/niemiecko-polskie procesy pokojowe od 1410 do 1660 roku”. Był to interesujący referat przeglądowy, w którym autor ukazał problematykę stosunków dyplomatycznych zakonu krzyżackiego i Prus książęcych z Polską, od I traktatu toruńskiego do pokoju w Oliwie. Z kolei głos zabrał Janusz Grabowski z AGAD, który omówił relacje mazowiecko-krzyżackie w 1. połowie XIV w. oraz stosunek książąt tej dzielnicy (Siemowita II, Siemowita III i Bolesława III) do zawartego w 1343 r. traktatu kaliskiego pomiędzy królem polskim

Kazimierzem Wielkim a Zakonem. Po przerwie interesujący referat wygłosił Sebastian Kubon z Hamburga na temat układu pokojowego w Raciażku na Kujawach z 1404 r. Prelegent przedstawił genezę zawarcia układu oraz podkreślił znaczącą rolę księcia Witolda w prowadzonych w tym czasie negocjacjach dyplomatycznych. Następnie uczestnicy zapoznali się z referatem Marka Radocha z Olsztyna o prowadzonych w czerwcu 1409 r. w Elblągu rozmowach Ulryka von Jungingena z posłami króla polskiego Władysława Jagiełły.

Po przerwie Dariusz Wróbel z Lublina dokonał szczegółowej analizy negocjatorów polskich i jej sojuszników przy zawieraniu traktatów pokojowych z zakonem krzyżackim w latach 1414–1425. Prelegent zwrócił uwagę na kariery poszczególnych osób, ich pochodzenie terytorialne i przynależność rodową oraz znajomość problematyki krzyżackiej. Z kolei głos zabrał Sobiesław Szybkowski z Gdańska, który przedstawił wielkopolskich i środkowopolskich dyplomatów króla Władysława Jagiełły zaangażowanych w sprawy pruskie. Zdaniem Szybkowskiego analizowane środowisko dyplomatów było w przeważającej części złożone ze świeckich przedstawicieli stanu szlacheckiego, gdyż niewielu wśród nich było duchownych, choć niektórzy zajmowali wysokie prałatury i urzędy biskupie. Spośród urzędników świeckich największą grupę stanowili posiadacze urzędów wysokich (wojewódzińskich i kasztelańskich), znacznie mniej było urzędników średnich i niższych. Następnie uczestnicy wysłuchali referatu Rafała Simińskiego ze Szczecina, który zaprezentował politykę księcia słupskiego Bogusława VIII wobec zakonu krzyżackiego w Prusach w latach 1403–1411 (od układu korczyńskiego do I pokoju toruńskiego), a następnie Michaliny Broda z Torunia na temat kwestii granicy Nowej Marchii w polsko-krzyżackich traktatach pokojowych z 1. połowy XV stulecia. W pierwszym dniu konferencji uczestnicy zapoznali się jeszcze z interesującym referatem Jacka Wijaczki z Torunia poświęconym traktatowi krakowskiemu z 1525 r. Autor omówił kwestie związane z zawarciem traktatu pomiędzy królem polskim Zygmuntem I a jego siostrzeńcem, wielkim mistrzem Albrechtem von Brandenburg-Ansbach oraz odniósł się do trwających w historiografii polskiej różnic w ocenie tego układu pokojowego. Czy był on sukcesem Polski czy (powstałych na mocy traktatu krakowskiego) Prus książęcych? W ocenie Wijaczki traktat krakowski z 1525 r. był sukcesem polskim bardzo krótko, gdyż w długim trwaniu był to bez wątpienia sukces Hohenzollernów.

W kolejnym dniu konferencji (25 maja) uczestnicy wysłuchali przed przerwą dwóch referatów. Pierwszy pt. „Trochę pokoju. Formy wstępne, przejściowe i zmiany traktatu pokojowego w Melnie w 1422 r.,” wygłosił Andreas Rüter z Bochum, natomiast drugi, pt. „Od traktatów pokojowych do soboru w Konstancji: Żmudzini i pozycja prawna ludów pogańskich”, zaprezentował Loïc Chollet z Na-euchâtel. Z kolei głos zabrał Adam Szweda z Torunia, który w interesującym referacie („Princeps et consiliarius Regni Poloniae”. Król i wielki mistrz w latach 1466–1497”) omówił wzajemne relacje królów polskich (Kazimierza Jagiellończyka i Jana Olbrachta) z wielkimi mistrzami zakonu krzyżackiego, od II pokoju toruńskiego (1466) do śmierci Jana von Tiefena (1497). Następnym referentem był Gregor Metzig z Berlina, który przedstawił kwestie zakonu krzyżackiego w Prusach przy zawieraniu w 1515 r. w Wiedniu układu jagiellońsko-habsburskiego. Po przerwie uczestnicy konferencji wysłuchali jeszcze 4 referatów: Wojciech Krawczuk z Krakowa omówił sposoby prowadzenia rozmów dyplomatycznych

przy zawieraniu pokoju między Polską i Szwecją w Oliwie w 1660 r.; okolicznościom i znaczeniu ostatniego aktu renowacji inwestytury Prus Krzyżackich w 1649 r. poświęcony był referat Marcina Swobodzińskiego z Poznania; Ralf Pasler z Marburga zaprezentował wyobrażenia zakonu na temat wojny i pokoju w świetle zachowanych kronik pruskich; ostatni referat wygłoszony na konferencji przez Piotra Dymmela z Lublina dotyczył problematyki edytorstwa traktatów pokojowych Polski z zakonem krzyżackim i Księstwem Pruskim.

Obradom towarzyszyła wystawa archiwalna prezentująca najważniejsze traktaty polsko-krzyżackie i polsko-pruskie przechowywane w zasobie AGAD, w tym pokój w Raciążku (1404), I pokój toruński (1411), II pokój toruński (1466), traktat krakowski (1525); zaprezentowano także dokument pokoju oliwskiego (1660). Organizatorzy międzynarodowej konferencji planują wydanie drukiem materiałów pokonferencyjnych.